

Құрылтайшы және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама институты» ММ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.iz.adilet.gov.kz
сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы
Сәріпек Р.Қ. (Астана, Қазақстан) –
(төраға)
Абайділдинов Е.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург,
Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Шерубай Құрманбайұлы – ф.ғ.д.
(Астана, Қазақстан)

Редакциялық алқа құрамы
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан) – (төраға)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Астана,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов,
Ресей)
Қазбаева Ә.Ғ. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Казиев З.Ғ. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)
Қоныс В.Т. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Куликпаева М.Ж. – PhD (Астана,
Қазақстан)
Мұшанов Т.Е. (Астана, Қазақстан)
Нұрғазин Б.Қ. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Ғ. – PhD (Қостанай,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қырғызстан)

Журнал редакциясы
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
Джамбуршин К.А.

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі Ақпарат
және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.
(Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі
мен мерзімі №6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Мәңгілік ел даңғ.,
8 ұй
тел: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzaknodatelstva@gmail.com

Редакция бағанасы.....8

ҚР Әділет министрі М. Бекетаевтың 2018 жылғы 24 желтоқ-
санда Үкіметтік сағатында жылжымайтын мүлікті тіркеу мәселе-
лері бойынша сөз сөйлеуі.....13

Конституциялық және әкімшілік құқық

Р.Қ. СӘРІПЕКОВ Шет елдерде жария дауларды реттеудің ба-
лама нысандарын қолдану мәселесіне.....16
В.Х. СЕЙТИМОВА Қазақстан Республикасының Конститу-
циялық кеңесі – отбасы мен балалықты қорғау кепілі.....21
Ж.О. ТІЛЕМБАЕВА Заң шығармашылығындағы болжаудың
рөлі және заңдар қолданысының құқықтық салдарын айқындау өл-
шемшарттары туралы.....27
Р.Ғ. НҰРМАҒАМБЕТОВ «Конституциялық реттеу» ұғымы
туралы білімді тарихи-құқықтық талдау.....35
А.Б. ҚАЙЖАҚПАРОВА, Б.Б. ЕРМЕКБАЕВ Әкімшілік
әділет жүйесінде шағымдану институттары.....42

Азаматтық және азаматтық іс жүргізу құқығы

Х.-Й. ШРАММ Жария-құқықтық және жеке-құқықтық рет-
теу әдістерінің арақатынасы.....50
Е.А. ДЮСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Қоршаған ортаны
қорғау және энергия техникалық және денсаулық сақтау (клини-
калық зерттеулер) саласындағы құқықтық ережелерді жеткізудің
ағымдағы мәселелері.....61
У.Е. КУДИЯРОВА Ерлі-зайыптылардың бірлесіп жазатын
өсиетінің құқықтық табиғаты.....72
Г.Э. ӘБДІРАСҰЛОВА Қазақстан Республикасының азамат-
тық-құқықтық ақпарат айналымы аясындағы халықаралық ынты-
мақтастығының өзекті мәселелері.....77

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

О.И. СЕМЫКИНА (Мәскеу қ.) Заңды тұлғалардың қылмы-
стық жауаптылығының онтологиясы.....83

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

Е.М. АБАЙДІЛДИНОВ Егеменді Қазақстанда халықаралық
шарттарды орындауды конституциялық реттеу.....92
М.Ж. КУЛИКПАЕВА Халықаралық ғарыш құқығындағы жа-
уаптылық туралы нормалар және оларды Қазақстан Республикасы-
ның ұлттық заңнамасына имплементациялау.....97
И.А. ОРЛОВА (Санкт-Петербург қ.) Халықаралық, трансұлт-
тық және шетелдік юрисдикциялық органдардың шешімдері: мой-
ындау және орындау проблемалары.....104

Құқықтық мониторинг

Е.М. ЕЛУБАЙ, А.Ж. ҚАЛМАҒАМБЕТОВ Қазақстан Ре-
спубликасындағы сақтандыру қызметін ұйымдастырудың кейбір
аспектілері (құқықтық мониторингтің нәтижесі).....112
**Қ.Ж. ҚУАНДЫҚОВ, М.Қ. ЖУСУПБЕКОВА, Р.З. АБДРАХ-
МАНОВ** Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығы коопера-
циясының ұйымдастырушылық-құқықтық дамуының проблемалары.....120

Мемлекеттік тілдегі заң шығармашылығы практи- касынан

Т.Е. МУШАНОВ, Н.А. ХАМЗИНА Қазақ әліпбиін латын
графикасына көшірудің кейбір мәселелері.....128
Б.А. ШОЛАН Халықаралық құжаттардағы терминдердің
кейбір мәселелері.....132
Н.А. БАЙКӘРІМОВА, Д.М. ШЫҢҒЫСБАЕВА Ғылыми
лингвистикалық сараптаманың кейбір мәселелері туралы.....137
А.К. МАХАМБЕТОВА, К.А. АЙНАБАЕВА Терминдерді
бірідендіру – уақыт талабы.....143

Жас ғалым мінбері

А.С. ТӨЛЕПБАЕВА, Т.К. МАКЕНОВ Жария құқықтық қа-
тынастардан туындайтын дауларды сотқа дейінгі реттеу институ-
тының құқықтық табиғаты.....154

Д.Б. АБДИЛЬДИНА Халықаралық шарттар жобаларына ғылыми сараптама жүргізудің кейбір ерекшеліктері туралы.....	161
Ф.П. ДОСАНОВА Жария құқықтық қатынастардан туындайтын дауларды сотқа дейінгі реттеудің баламалы нысандары: шетелдік тәжірибе және Қазақстан Республикасында пайдалану перспективалары.....	167
М.Н. БАЙСАҚАЛОВА «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» халықаралық транзит дәлізінің құрылуы мен жұмыс істеуінің құқықтық проблемалары.....	174
А.Қ. РАҚЫШЕВА «Теміржол көлігі туралы» Қазақстан Республикасының Заңын талдау және оны қолдану практикасы.....	182

Ғылыми өмір хроникасы

Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 27 қыркүйек.....	188
«Халықаралық сот төрелігі және интеграциялық үдерістерді нығайту» халықаралық конференциясы туралы ақпараттық хабарлама, Минск қ., 2018 жылғы 18-19 қазан.....	192
Әкімшілік құқық бойынша «Әкімшілік құқықтағы атқарушылық іс жүргізу» тақырыбындағы IX халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 1-2 қараша.....	195
Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 16 қараша.....	199
Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 30 қараша.....	203
Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті күніне арналған кітап көрмесі туралы ақпараттық хабарлама.....	206
Қазақстан Республикасы Заңнама институты Ғылыми-әдістемелік кеңесінің ғылыми зерттеулердің нәтижелерін талқылау бойынша кеңейтілген отырысы туралы ақпараттық хабарлама, Астана қ., 2018 жылғы 5 желтоқсан.....	208
Новосибирскке қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 5 желтоқсан.....	214
Мәскеуге қызметтік сапар туралы ақпараттық хабарлама, 2018 жылғы 6-8 желтоқсан.....	217
Кітапхана қорына түскен басылымдар көрмесі туралы ақпараттық хабарлама.....	221

«Жаршының» мұрағат беттері

М.А. АЙЫМБЕТОВ Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері (ҚР ЗИ Жаршысы. – №3(27)-2012. - 127-130 б.).....	223
Б.А. ШОЛАН М.А. Айымбетовтің «Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері» деген ғылыми жарияланымына қайта оралғанда.....	226

Есімнама

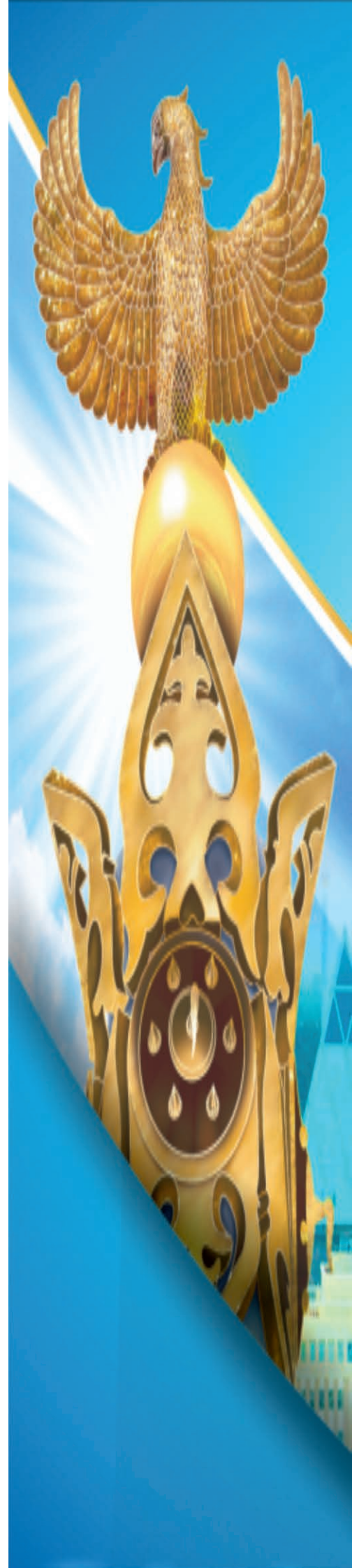
Ш.В. ТЛЕПИНА Құқық қорғаушысы (Р.К. Сәрпековтің туған күніне орай).....	229
Заң ғылымдарының кандидаты, доцент Ж.О. Тілембаеваның мерейтойына орай.....	233

Библиография

З.ғ.к., доцент К.В. Агамировтың 2-томдық монографиясына рецензия «Прогнозирование правовых рисков», – М.: Русайнс, 2018. – Т. 1. - 328-б. –Т. 2. – 332-б.....	234
«Профсоюзы: теория и практика» ұжымдық монографиясына рецензия / Б.Ж. Әбдірайымның жалпы редакциясымен. - Астана, 2018. – 357-б.....	238

Даналық ойлар

256

Учредитель и издатель:
ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»
Издается с 2006 года

Все материалы журнала размещаются
на сайте www.iz.adilet.gov.kz
Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. (Астана, Казахстан) –
(председатель)
Абайдельдинов Е.М. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург,
Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва,
Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Астана, Ка-
захстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Шерубай Күрманбайұлы – д.ф.н.
(Астана, Казахстан)

Состав Редакционной коллегии
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан) – (председатель)
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный дея-
тель культуры РК (Астана, Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов,
Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Казиев З.Г. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Астана, Казах-
стан)
Куликпаева М.Ж. – PhD (Астана,
Казахстан)
Мушанов Т.Е. (Астана, Казахстан)
Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Костанай,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Ка-
меногорск, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редакция журнала
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
Джамбурушин К.А.

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан
(№ и дата первичной постановки на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана, пр. Мәңгілік ел, д. 8
тел.: 8(7172)74-02-06;
факс: 8(7172)74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru,
institutzakonodatelstva@gmail.com

СОДЕРЖАНИЕ

Колонка редакции	9
<i>Выступление Министра юстиции РК М. Бекетаева на Прави- тельстве в часе 24 декабря 2018 года по вопросам регистрации недвижимого имущества</i>	13
Конституционное и административное право	
Р.К. САРПЕКОВ К вопросу о применении альтернативных форм урегулирования публичных споров в зарубежных странах	16
В.Х. СЕЙТИМОВА Конституционный Совет Республики Ка- захстан – гарант охраны семьи и детства	21
Ж.У. ТЛЕМБАЕВА О роли прогнозирования в законодательстве и критериях определения правовых последствий действия законов	27
Р.Г. НУРМАГАМБЕТОВ Историко-правовой анализ знаний о понятии «конституционное регулирование»	35
А.Б. КАЙЖАКПАРОВА, Б.Б. ЕРМЕКБАЕВ Институты обжа- лования в системе административной юстиции	42
Гражданское и гражданско-процессуальное право	
Х.-Й. ШРАММ Соотношение публично-правовых и част- но-правовых методов регулирования	50
Е.А. ДЮСЕНОВ, А.К. ЛЯМБЕКОВА Актуальные вопросы совершенствования законодательной регламентации в сферах ох- раны окружающей среды и энергоэффективности, а также здраво- охранения (клинические исследования)	61
У.Е. КУДИЯРОВА Правовая природа совместного завещания супругов	72
Г.Э. АБДРАСУЛОВА Актуальные вопросы международного сотрудничества Республики Казахстан в сфере гражданско-право- вого оборота информации	77
Уголовное право и уголовный процесс	
О.И. СЕМЫКИНА (г. Москва) Онтология уголовной ответ- ственности юридических лиц	83
Международное право и сравнительное правоведе- ние	
Е.М. АБАЙДЕЛЬДИНОВ Конституционное регулирование исполнения международных договоров в суверенном Казахстане	92
М.Ж. КУЛИКПАЕВА Нормы об ответственности в между- народном космическом праве и их имплементация в национальное законодательство Республики Казахстан	97
И.А. ОРЛОВА (г. Санкт-Петербург) Решения междуна- родных, транснациональных и иностранных юрисдикционных орга- нов: проблемы признания и исполнения	104
Правовой мониторинг	
Е.М. ЕЛУБАЙ, А.Ж. КАЛМАГАМБЕТОВ Некоторые аспекты организации страховой деятельности в Республике Казах- стан (результат правового мониторинга)	112
К.Ж. КУАНДЫКОВ, М.К. ЖУСУПБЕКОВА, Р.З. АБДРАХ- МАНОВ Проблемы организационно-правового развития сельско- хозяйственной кооперации Республики Казахстан	120
Из практики законодательства на государственном языке	
Т.Е. МУШАНОВ, Н.А. ХАМЗИНА Некоторые вопросы пе- ревода казахского алфавита на латинскую графику	128
Б.А. ШОЛАН Некоторые вопросы терминов в междуна- родных договорах	132
Н.А. БАЙКАРИМОВА, Д.М. ШЫНГЫСБАЕВА О некото- рых вопросах научной лингвистической экспертизы	137
А.К. МАХАМБЕТОВА, К.А. АЙНАБАЕВА Унификация терминов – требование времени	143
Трибуна молодого ученого	
А.С. ТУЛЕПБАЕВА, Т.К. МАКЕНОВ Правовая природа ин- ститута досудебного урегулирования споров, вытекающих из пу- бличных правоотношений	154

Д.Б. АБДИЛЬДИНА О некоторых особенностях проведения научной экспертизы проектов международных договоров.....	161
Ф.П. ДОСАНОВА Альтернативные формы досудебного урегулирования споров, вытекающих из публичных правоотношений: зарубежный опыт и перспективы использования в Республике Казахстан.....	167
М.Н. БАЙСАКАЛОВА Правовые проблемы становления и функционирования международного транзитного коридора «Западная Европа - Западный Китай».....	174
А.К. РАКИШЕВА Анализ Закона Республики Казахстан «О железнодорожном транспорте» и практика его применения.....	182

Хроника научной жизни

Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 27 сентября 2018 года.....	189
Информационное сообщение о международной конференции «Международное правосудие и укрепление интеграционных процессов», г. Минск, 18-19 октября 2018 года.....	193
Информационное сообщение о IX международной научно-практической конференции по административному праву на тему: «Исполнительное производство в административном праве», г. Астана, 1-2 ноября 2018 года.....	196
Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 16 ноября 2018 года.....	200
Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 30 ноября 2018 года.....	204
Информационное сообщение о книжной выставке, посвященной Дню Первого Президента Республики Казахстан.....	207
Информационное сообщение о расширенном заседании Научно-методического совета Института законодательства Республики Казахстан по обсуждению результатов научных исследований, 5 декабря 2018 года.....	210
Информационное сообщение о служебной поездке в Новосибирск, 5 декабря 2018 года.....	215
Информационное сообщение о служебной поездке в Москву, 6-8 декабря 2018 года.....	218
Информационное сообщение о выставке изданий, поступивших в фонд библиотеки.....	222

Архивные страницы «Вестника»

М.А. АЙЫМБЕТОВ Некоторые проблемы составления словаря юридических терминов (Вестник ИЗ РК. №3(27)-2012. - С. 127-130).....	223
Б.А. ШОЛАН Возвращаясь к научной публикации М.А. Айымбетова «Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері» (Некоторые проблемы составления словаря юридических терминов).....	226

Персоналии

Ш.В. ТЛЕПИНА Защитник права (Ко дню рождения Р.К. Сарпекова).....	229
К юбилею кандидата юридических наук, доцента Ж.У. Тлембаевой.....	233

Библиография

Рецензия на монографию к.ю.н., доцента К.В. Агамирова «Прогнозирование правовых рисков» в 2-х томах. - М.: Русайнс, 2018. - Т. 1. - 328 с. - Т. 2. - 332 с.....	234
Рецензия на коллективную монографию «Профсоюзы: теория и практика» / Под общ. ред. Б.Ж. Әбдірайыма. - Астана, 2018. - 357 с.....	238

Мудрые мысли	256
---------------------------	-----

Founder and publisher:
 SI «Legislation Institute
 of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
 All journal materials are placed
 on the website
www.iz.adilet.gov.kz

Included in the list of publications of basic
 scientific results of dissertations on legal
 sciences (Order CCES MES RK №894
 from 05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. (Astana, Kazakhstan) –
 (Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Astana,
 Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Malinowski V.A. – d.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Sherubai Kurmanbaiuly – d.ph.s. (As-
 tana, Kazakhstan)

Editorial Board members

Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Astana,
 Kazakhstan) – (Chairman)
Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiymbetov M.A. – Honored Worker of
 Culture of Kazakhstan, (Astana, Kazakh-
 stan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Rus-
 sian)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Kaziyev Z.G. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Kulikpayeva M.Zh. – PhD (Astana,
 Kazakhstan)
Mushanov T.E. (Astana, Kazakhstan)
Nurgazinov B.K. – c.j.s. (Astana, Kazakh-
 stan)
Nurmagambetov R.G. – PhD (Kostanai,
 Kazakhstan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-
 Kamenogorsk, Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek,
 Kyrgyzstan)

The editorial staff

Koltubayeva G.B.
Yerdesheva D.T.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
Dzhamburshin K.A.

The certificate of registration of mass media
 №11219-G from 15.11.2010 from
 the Committee of Information and Archives
 of the Ministry of Culture and Information
 of the Republic of Kazakhstan
 (Number and date of primary registration
 №6592-Zh.07.09.2005.)

Address:

The Republic of Kazakhstan,
 010000, Astana, Mangilik el pr., 8
 tel.: 8 (7172) 74-02-06
 fax: 8 (7172) 74-14-43
www.iz.adilet.gov.kz
 e-mail: instzak-kz@mail.ru,
 institutzakonodatelstva@gmail.com

CONTENT

Editorial	11
<i>Speech of the Minister of Justice of the Republic of Kazakhstan M. Beketayev at the Government hour on December 24, 2018 concerning the issues of the registration of real estate</i>	13
Constitutional and Administrative Law	
R.K. SARPEKOV To the question of the administration alternative forms of the settlement of public-legal disputes foreign countries	16
V.Kh. SEITIMOVA Constitutional council of the Republic of Kazakhstan: a guarantee of the protection of the family and childhood	21
Zh.U. TLEMBAEVA On the role of forecasting in lawmaking and the criteria for determining the legal consequences of laws	27
R.G. NURMAGAMBETOV Historical and legal analysis of knowledge about the concept “constitutional regulation”	35
A.B. KAIZHAKPAROVA, B.B. ERMEKBAYEV Institutes of appeal in the system of administrative justice	42
Civil and Civil Procedural Law	
H.-J. SCHRAMM Correlation of public-legal and private-legal methods of regulation	50
Y.A. DYUSSENOV, A.K. LYAMBEKOVA Current issues of implementation of legislative regulations in environmental protection and energy efficiency and health care (clinical researches)	61
U.E. KUDIYAROVA The legal nature of the joint testament of the spouses	72
G.E. ABDRASSULOVA Current issues of international cooperation of the Republic of Kazakhstan in the field of civil legal traffic information	77
Criminal law and Criminal procedure	
O.I. SEMYKINA Ontology of liability of legal persons	83
International and Comparative law	
Y. ABAIDELDINOV Constitutional regulation of the implementation of international treaties in sovereign Kazakhstan	92
M. ZH. KULIKPAYEVA Norms on responsibility in international space law and their implementation in the national legislation of the Republic of Kazakhstan	97
I.A. ORLOVA Decisions of international, transnational and foreign jurisdictional bodies and economic security of the state: problems of recognition and enforcement	104
Legal monitoring	
E.M. ELUBAY, A.Zh. KALMAGAMBETOV Some aspects of the insurance organization activities in the Republic of Kazakhstan (result of legal monitoring)	112
K.Zh. KUANDYKOV, M.K. ZHUSUPBEKOVA, R.Z. ABDRAKHMANOV Problems of organizational and legal development of agricultural cooperation of the Republic of Kazakhstan	120
Lawmaking practice in the official language	
T. MUSHANOV, N. KHAMZINA Some issues of the transition of Kazakh alphabet into Latin graphics	128
B. SHOLAN Some questions of terms in international treaties	132
N. BAIKARIMOVA, D. SHYNGYSBAYEVA About background of occurrence of errors in the time of the scientific-linguistic expert examination	137
A.K. MAKHAMBETOVA, K.A. AINABAYEVA Unification of terms - the requirement of time	143
Young scholar tribune	
A.S. TULEPBAEVA, T.K. MAKENOV The legal nature of the institution of pre-trial settlement of disputes arising from public relations	154

D.B. ABDILDINA Some features of academic expertise of the drafts of international treaties.....	161
F.P. DOSSANOVA Alternative forms of pre-trial settlement of disputes arising from public relations: foreign experience and prospects for use in the Republic of Kazakhstan.....	167
M. BAISAKALOVA Legal issues of formation and functioning of the international transit corridor “Western Europe – Western China”.....	174
A.K. RAKISHEVA Analysis of the Law of the Republic of Kazakhstan «On Railway Transport» and the practice of its application.....	182
The Chronicle of Scientific Life	
Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, September 27, 2018.....	191
Information note on the international conference «International Justice and Strengthening of Integration Processes», held in Minsk, Belarus, October 18-19, 2018.....	194
Information note on the IX International scientific and Practical Conference on Administrative Law «Executive proceedings in administrative law», Astana, November 1-2, 2018.....	197
Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, November 16, 2018.....	201
Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, November 30, 2018.....	205
Information note on the book exhibition dedicated to the Day of the First President of the Republic of Kazakhstan.....	207
Information note about extended meeting of the Scientific and Methodological Council of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan to discuss the results of scientific research, Astana, December 5, 2018.....	212
Information note on the business trip to Novosibirsk, December 5, 2018.....	216
Information note on a business trip to Moscow, 6-8 December 2018 year.....	220
Information note on the exhibition of publications received by the library.....	222
The archive pages of the«Bulletin»	
M.A. AYMBETOV Some problems of compiling a glossary of legal terms (Vestnik IL RK. № 3 (27) -2012. - P. 127-130).....	223
B.A. SHOLAN Returning to the scientific publication M.A. Aymbetov «Заң терминдері сөздігін түзудің кейбір мәселелері» (Some problems of compiling a dictionary of legal terms).....	226
Personalities	
Sh.V. TLEPINA Defender of Law (To the birthday of R.K. Sarpekov).....	229
On the anniversary of the candidate of legal sciences, associate professor Zh.U. Tlembaeva.....	233
Bibliography	
REVIEW to the monograph by Ph.D., associate professor K.V. Agamirova «Forecasting of legal risks» in 2 volumes. - М.: Пы-сайнс, 2018. - Т. 1.- 328 p. –Т. 2. - 332 p.....	234
REVIEW of the collective monograph «Trade Unions: Theory and Practice» / Under total. ed. B.ZH. Abdiyayma. - Astana, 2018. - 357 p.....	238
Wise thoughts	256

ҚАЗАҚ ӘЛІПБИІН ЛАТЫН ГРАФИКАСЫНА КӨШІРУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Талғат Егінбайұлы Мұшанов

ҚР Заңнама институты Лингвистика орталығының басшысы;
Астана қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: t.mushanov@adilet.gov.kz

Назгүл Амантайқызы Хамзина

ҚР Заңнама институты Лингвистика орталығының ғылыми қызметкері;
Астана қ., Қазақстан Республикасы; e-mail: abutai_79@mail.ru

Түйін сөздер: кириллица; латындандыру; реформа; латын әліпбиіне көшірілген графика; құндылықтар жүйесі; стратегиялық басымдық.

Аннотация. Авторлар өз мақаласында қазақ тілі әліпбиінің кириллицадан латын графикасына ауысуы мәселесін ең алдымен ана тілінің өткен ғасырдағы даму тарихына үңіле отырып қарастырады.

Авторлар ұлттық латын әліпбиіне көшірілген графиканы жасаған кезде жазылуын анағұрлым қысқа ету идеясын негізге алған жалпы қағидаттарға назар аударылғандығын еске салады, тілдің бір графикалық жазудан екіншісіне осыншалықты жылдам ауысу себептерін сипаттайды.

Еліміз латын әліпбиіне толық өтетін кезеңге дейін, яғни 2025 жылға дейін алда күрделі қаржы шығыстары мен ресурстарын талап ететін ауқымды жұмыс күтіп тұрғанына назар аударды.

Осыған байланысты, авторлар Қазақстан Республикасы Заңнама институтының Лингвистика орталығы латын әліпбиіне ауысқан кезде назар аударуға тиіс аспектілерді, Орталық алдында қандай магистральды қиындықтар тұрғандығын және қандай ықтимал қиындықтарды еңсеру керектігін қарастырады.

Мемлекет басшысы алға қойған күрделі міндеттерге қарамастан, авторлар елордамыздың Астанаға көшуін мысал ретінде келтіре отырып, барлық қазақстандықтардың латын әліпбиіне ауысуы кезіндегі мүмкіндіктеріне оң баға береді және Лингвистика орталығының болашағына оңтайлы қарайды.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПЕРЕВОДА КАЗАХСКОГО АЛФАВИТА НА ЛАТИНСКУЮ ГРАФИКУ

Мушанов Талгат Егінбаевич

Начальник Центра лингвистики Института законодательства РК,
г. Астана, Республика Казахстан; e-mail: t.mushanov@adilet.gov.kz

Хамзина Назгуль Амантаевна

Старший научный сотрудник Центра лингвистики Института законодательства РК,
г. Астана, Республика Казахстан; e-mail: abutai_79@mail.ru

Ключевые слова: кириллица; латинизация; реформа; латинизированная графика; система ценностей; стратегический приоритет.

Аннотация. Авторы в своей статье рассматривают вопрос перехода алфавита казахского языка с кириллицы на латинскую графику, вначале углубляясь в историю развития родного языка за прошлое столетие.

Авторы упоминают, что при создании национальной латинизированной графики акцентировалось внимание на общие принципы, которые исходили из идеи сделать письменность более сокращенной, описывают причины столь быстрых переходов языка из одной графической письменности в другую.

До 2025 года, то есть до периода, когда страна полностью перейдет на латинский алфавит, предстоит колоссальная работа, требующая серьезных финансовых затрат и ресурсов.

В связи с этим, авторы рассматривают те аспекты, на которые необходимо будет обратить внимание Центру лингвистики Института законодательства Республики

Казахстан при переходе на латинскую графику; какие магистральные трудности стоят перед Центром и какие возможные трудности предстоит преодолеть при переходе.

Несмотря на сложные задачи, поставленные Главой государства, авторы позитивно оценивают возможности всех казахстанцев при переходе на латиницу, приводя положительный пример переноса столицы в Астану и оптимистично смотрят в будущее Центра лингвистики.

SOME ISSUES OF THE TRANSITION OF KAZAKH ALPHABET INTO LATIN GRAPHICS

Mushanov Talgat

Head of Department of Linguistic center of the Legislation Institute of the Republic of Kazakhstan,
Astana, Republic of Kazakhstan, e-mail: t.mushanov@adilet.gov.kz

Khamzina Nazgul

Senior researcher of Linguistic center of the Legislation Institute of the Republic of Kazakhstan,
Astana, Republic of Kazakhstan, e-mail: abutai_79@mail.ru

Keywords: cyrillic, latinization, reform, latinized graphics, system of values, strategic priority.

Abstract. The authors in their article consider the issue of the transition of Kazakh language from Cyrillic alphabet into Latin script, in the beginning going into the history of the development of native language over the past century.

The authors mention that when creating a national latinized graphic attention was given to general principles, which is built on the idea of making writing more abbreviated; describe reasons for such rapid language transitions from one graphic writing to another.

Until 2025 - the period when the country will fully switch to the Latin alphabet - there will be tremendous work requiring serious financial costs and resources.

In this regard, the authors consider those aspects to which attention of Linguistic Center of the Institute of Legislation should be given during the transition to Latin script; what are the main difficulties for Linguistic Center.

Despite the targets set by the Head of State, the authors positively assess possibilities of Kazakh people during the transition to Latin alphabet, citing a positive example of moving the capital to Astana and are optimistic about the future of Linguistic Center.

Латын әліпбиі. Өткенге үңілсек

Еліміздің бағдаршамына айналған «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Менеліміз мықты, әрі жауапкершілігі жоғары Біртұтас Ұлт болу үшін болашаққа қалай қадам басатынымыз және бұқаралық сананы қалай өзгертетініміз туралы көзқарастарымды ортаға салуды жөн көрдім» дей келіп, аталмыш мақаланың «Таяу жылдардағы міндеттер» деген бөлімінде қазақ тілін латын әліпбиіне көшірудің маңыздылығы туралы айтты. «Қоғамдық сана жаңғырудың негізгі қағидаларын қалыптастыруды ғана емес, сонымен бірге, біздің заман сынағына лайықты төтеп беруімізге қажетті нақты жобаларды жүзеге асыруымызды да талап етеді. Осыған байланысты, мен алдағы жылдарда мықтап қолға алу қажет болатын бірнеше жобаны ұсынамын. Біріншіден, қазақ тілін біртіндеп латын әліпбиіне көшіру жұмыстарын бастауымыз керек»- деді Елбасы.

Осылайша 2025 жылдан бастап латын әліпбиіне көшу туралы мәселе күн тәртібіне қойылды. Елбасымыздың бұл идеясы маңы-

здылыққа ие өміршең тақырып. Өйткені, өркениетті елдерде латын графикасы бұрыннан бері пайдаланылуда. Мысалы, Түркия 1929 жылы, Әзербайжан 1992 жылы, Өзбекстан мен Түрікменстан 1993 жылы латын әліпбиіне ауысты. Ал еліміздің тарихына үңілсек, латын әліпбиі 1929 жыл мен 1940 жылдар аралығында пайдаланылған. Алайда кеңес дәуірінің идеологиялық саясатына байланысты Қазақстан кейін кириллицаға ауысты.

Өткен ғасырда Қазақстанда әліпби үш рет ауыстырылған (1929 жылға дейін араб графикасы, 1929-1940 жылдары латын графикасы, 1940 жылдан бастап кириллица пайдаланылды) [1].

Википедияның мәліметтері бойынша, 1929 жылдың 8 тамызында «КСРО араб жазуы халықтарының жаңа латын әліпбиі туралы» КСРО Орталық сайлау комиссиясы мен ХКК қаулысымен латын әліпбиіне ресми мәртебе берілді.

Ұлттық әліпбиді латын графикасына көшірукезіндежазудынеғұрлымқысқартыпалу идеясынанегізделгенмынадай(баспагерлердің еңбегін және қағаз бен бояуды үнемдеу үшін):

- Қос әріптік мағынадан аулақ болу;
- Әріптен бөлек жазылатын диакритикалық таңбалардан аулақ болу; оның орнына біріктірілген диакритикалық таңбаларды қолдану («Қ» және «Ң» қазақ дыбыстары сияқты немесе жол үстінде таңбаларды немесе сызуларды қолдану);

- Қажет болған жағдайда басқа жазулардан латын әліпбиінің стиліне ұқсайтын таңбаларды алу (мәселен, ағылшын);

- Қажет болған кезде дыбысталуына қарай әріптердің таңбалануын өзгерту;

- Алайда әріптерді тым көп тізбелемеу, яғни дыбыстардың жіңішке позициялық нұсқаларын емес, ортақ фонемаларды көрсету сияқты жалпы қағидаттарға назар аударылды¹.

Қазақтың көрнекті лингвист-ғалымы Ахмет Байтұрсынұлы: «Біздің заманымыз – жазу заманы: жазумен сөйлесу ауызбен сөйлесуден артық дәрежеге жеткен заман. Сондықтан сөйлей білу қандай керек болса, жаза білу керектігі одан да артық», – деген болатын. Біз мұны қоғамның дамуына орай жаңа үрдістердің қалыптасу қажеттілігіне байланысты айтылған деп ұғамыз. Олай болса, бүгінде жаңарған қазақстандық қоғам үшін латын әліпбиіне көшу – рухани жаңғыру талабы болып отыр. Өйткені бұл ұлттың өзіндік болмысын танытатын таңбалар жүйесі ғана емес, қазақтың арғы-бергі тарихы таңбаланған жәдігер, ертеңгі күнгі ұрпақтар сабақтастығын қамтамасыз ететін соны құбылыс.

Латын әліпбиі әлемде кеңінен қолданылады. Латын әліпбиінің ислам әлемінде көшбасшы болып табылатын алыс шетелдің бірқатар елдерінде (Түркия, Индонезия, Малайзия) пайдаланылатындығын атап өту керек. Мысалы, Азиялық континенттің ислам дінін ұстанатындар тұратын бөлігінде латын әліпбиі пайдаланылады, ал Қытай мен Жапонияда иероглиф жазуымен қатар латын транскрипциясы белсенді түрде пайдаланылады (атап айтқанда, аталған елдерде компьютерлендіру проблемасы дәл осы тәсілмен шешілген). Сонымен қатар, латын әліпбиін Латын Американың барлық елдері, сондай-ақ Африка халқының анағұрлым дамыған елдері пайдалануда.

Демек енді 2025 жылға дейін күрделі қаржы мен ресурстар шығындарын талап ететін үлкен жұмыс алда тұр. 2000 жылдың басында-ақ ҚР БҒМ Ғылым комитетінің жұмыс тобы экономикалық белсенді халықтың белгілі бір бөлігін үйретудің өзіне аз шығын талап етіледі деп есептеген болатын. Латын әліпбиіне ауысуға байланысты шығындарды талап ететін оқытудан басқа іс-шаралар өте көп.

Жаһандану дәуірінде еліміздің түркі халықтары қолданатын латын әліпбиіне көшуі рухани жаңғырудың алғы кезектегі маңызды сатысы болатыны сөзсіз.

Латын әліпбиіне көшу заман талабы

Қазақ әліпбиінің латын әліпбиіне көшуі жайында бүгінде әртүрлі пікірлер айтылуда. Филология ғылымдарының докторы, профессор Әлімхан Жүнісбектің пікірінше: «Латын әліпбиіне көшудің қиыншылығы қазіргі біздің қолданып жүрген әліпбиіміз қазақтың төл әліпбиі емес, орыс тілімен араласып кеткені, бізге өзге тілден енген дыбыстар араласып кетсе онда кедергілер туындайтынын, латын әліпбиіне төл дыбыстарымызды баптап, соның аясында көшуін және қазақ жазуына тек әліпби ауыстыру ғана емес, түбегейлі реформа керек екенін, ол реформа үш мәселені дыбыс, әліпби және емле ережені бірдей қамтиды».

Айтса айтқандай, латын әліпбиіне көшу мәселесінің жүгін негізінен қазақ тілді аудиторияның көтеретіні белгілі. Бұл маңызды міндетті атқаруда біздің Заңнама институтының Лингвистика орталығының да алдында күн тәртібінде тұр. Латын әліпбиіне көшуге байланысты Орталық атқаруға тиіс жұмыстарға тоқталсақ. Орталықтың сарапшылары қазақ және орыс тілдерінде заңдар мен халықаралық шарттар жобаларының мәтіндеріне теңтүпнұсқалылыққа лингвистикалық сараптама жүргізеді. Штат саны бойынша 22 адам жұмыс істейтін біздің Орталықты мысалға ала отырып, қандай іс-шаралар жүргізу қажеттігін болжап көрелік:

- 1) қазақ жазуының тарихымен таныстыру;
- 2) латын әліпбиінің жаңа қағидаларын үйрету;

- 3) іргелі және ғылыми қолданбалы зерттеу шеңберінде заңнама терминдерінің орысша-қазақша және қазақша-орысша сөздіктерін латын әліпбиіне негіздеп қайта басып шығару;

- 4) латын әліпбиіне көшу мәселесін заң жобаларын әзірлеушілермен дөңгелек үстелдер мен конференциялар, отырыстар өткізіп талқылау қажет және т.б.

Бұл алдағы уақытта біз атқаратын іс-шаралардың ауқымды бағыттары ғана, бұдан да басқа шешімін табуға тиіс мәселелер жетіп жатыр.

Белгілі талдаушы С. Сұлтанғалиевтің пікірінше, сарапшылар Қазақстан-Өзбекстанның қателіктерін қайталауы мүмкін деп қауіптенеді. Бұл елде латын әліпбиіне көшу 1993 жылы басталған еді. Соңғы мерзім 2005 жыл болып, кейін 2010 жыл болып аталған еді, алайда осы уақытқа дейін бұл мәселеде әлі де айқындылық жоқ. Оның пікірінше, елдегі мұнай бағасының ауытқуына байланысты

¹ Википедия «Латинизация» /<https://ru.wikipedia.org/wiki/Латинизация>.

нашарлауға беталған күрделі әлеуметтік-экономикалық жағдай, мемлекеттік бюджеттің жүйелі тапшылығы, банк секторының тұрақсыздығы және көптеген әлеуметтік проблемалардың шешілмеуі аясында латын әліпбиіне көшу жүргізілетіндігі реформаға көптеген қарсы болушылар үшін қосымша қоздырушы фактор болып табылады.

Демек, латын әліпбиіне көшу жайында халық арасында кеңінен насихат жұмыстары жүргізілуі керек. Бұған ұқсас жағдай қазақ тілін қолдануға қатысты қалыптасты, яғни, оның қолданылу аясы үкімет бағдарламалары мен жоспарларының арқасында емес, өзіндік табиғи жолмен кеңейуде. Белгілі болғанындай билік қазақ тілін меңгерген ересек халықтың үлесін 2017 жылда 93% дейін жеткізуді жоспарлаған болатын, бірақ бұл көрсеткішке қол жеткізудің ауылы біз үшін әлі алыс сияқты. Басқа елдердің тәжірибесі көрсетіп отырғанындай жаңа графика халықтың негізгі бөлігі мемлекеттік тілді жақсы меңгерген жерде анағұрлым сәтті енгізілуде.

Осы орайда білікті маман К. Нұровтың: «Егер қандай да бір қадам орынды болса, онда ол үшін техникалық құралдар мен мақсатқа жету жолдарын табу қажет» деген пікірі көңілімізге қонымды. Бүгінгі күндегі басты проблема кириллица емес, соның негізінде жасалған әліпбидің ауқымдылығында болып отыр. 42 символдың болуы қазақ тілін үйренуді де, оны компьютерлерде, телефондарда, гаджеттерде және т. б. пайдалануды да қиындатады. Мысалы, дизайнерлер үнемі қаріп тапшылығына тап болады. Ерекше белгілерді пайдалану салдарынан қазақ тіліндегі мәтіндер көбінесе қосымша бағдарламалық камтасыз етуді пайдаланбай оқылмайды. Мұның барлығы латын әліпбиі арқылы шешуге болатын проблемалар. Демек, мемлекеттік іс қағаздарын латын әліпбиіне көшіру жоспарлы түрде жүзеге асырылуы тиіс».

Біздің пікірімізше, қазақ әліпбиінің латын әліпбиіне көшуі Үкіметтің стратегиялық жағынан ақталған міндеті. Әлемдік тәжірибе көрсетіп отырғандай, әліпби реформалары үнемі және барлық жерде қоғам дамуының күрделі, өтпелі кезеңдерінде орын алған. Дегенмен, белгілі бір мемлекеттердің бірінші тұлғалары ұзақ мерзімді стратегиялық пайымдаулардан шығатын ерікті саяси шешімді қабылдады және нәтижесінде ол жүзеге асырылды. Бұған қоса, бүкіл әлемдік тарихи тәжірибе ағымдағы сәттің тек меркандильді мүдделері ғана емес, сондай-ақ стратегиялық басымдық ретінде белгілі бір социумның негізгі құндылықтары негізге алынған мемлекеттік бағыттың дәл осы ұзақ мерзімді

стратегиясының болашақта анағұрлым тиімді болатындығын дәлелдеп отыр.

Қазақстандық социум құндылықтарының жүйесі бүгінгі таңда қалыптасу сатысында, алайда Қазақстан Республикасының тәуелсіздігін жариялау фактісінің өзі Қазақстан халқының белгілі бір тарихи таңдауын көрсетіп отыр. Өйткені, Елбасымыздың «Біз бұл мәселеге неғұрлым дәйектілік қажеттігін терең түсініп, байыппен қарап келеміз және оған кірісуге Тәуелсіздік алғаннан бері мұқият дайындалдық» - деуі бекер емес.

Жалпыжұрт мойындаған әлеуметтік ғылымда кез келген адам қоғамдастығы белгілі бір құндылықтар жүйесі маңында бірігетіндігі факт болып табылады. Ұлттық тіл пайдаланатын графика жүйесі (басым көпшілік жағдайларда - әліпби) сол немесе өзге социумның символдары жүйесінде бірінші кезектегі рөлде және ұлттық өзгешелікті қалыптастыруда күшті әсер етеді.

Жоғарыда жазылғанды негізге ала отырып, қазақ тілінің латын графикасына ауысуы Қазақстан Республикасының тәуелсіздігін нығайту және қазақтардың дербес саяси сәйкестігін қалыптастыру процесінде шешуші рөл атқаратындығы анық.

Тұжыра айтсақ, бүгінгі күнде латын әліпбиі әмбебап қолданылатын халықаралық әліпби болып табылады. Оны пайдалану біздің Батысқа еліктеуімізге байланысты емес, еліміздің дүниежүзілік қауымдастыққа толыққанды мүше ретінде енуімізге байланысты болып отыр. Қазақ әліпбиінің латын графикасына көшуі ұзақмерзімдік болашақта стратегиялық жағынан ақталған деуге болады².

Бұған қоса, аталған жобаны жүзеге асырумен байланысты күрделі қауіптердің барлығын да ескеруіміз керек. Әліпби реформасы оны жүзеге асыру кезінде ана тілін (кириллицаны) жақсы меңгерген, сауатты және оны кәсіптік немесе оқу қызметінде белсенді пайдаланатын қазақтарға біршама қиындықтар тудыратыны белгілі, олардың қатарына Лингвистика орталығы қызметкерлерін де жатқызуға болады. Бұл біріншіден, заң жобалары мен халықаралық шарттарды әзірлеушілерді қайта бағдарлау үшін қаншалықты жұмыс ауқымын еңсеру керектігіне тағы да ерекше назар аударуды қажет етеді.

Екіншіден, «Әділет» электрондық порталында бар база туралы, дәлірек айтқанда бұл порталдағы қазақ тіліндегі заңнама базасының барлығын ауыстыру қажеттігі туралы мәселе туындайды (барлық деректерді латын графикасына ауыстыру бойынша жұмыспен кім шұғылданады?).

² Переход на латиницу: проблемы и перспективы / <https://e-history.kz/ru/publications/view/3452>

Басқаша айтқанда, егер де қазақ әліпбиінің латын графикасына ауыстыру материалдық жағынан да, әдістемелік жағынан да жеткілікті деңгейде қамтамасыз етілмесе, онда дәл осы қазақ тілінде сауатты азаматтарды біліктілігінен айыру сияқты күрделі қауіптің бас көтеретіні даусыз.

Осылайша, әліпби реформасы толық жауапкершілікпен жүзеге асырылуға тиіс. Берілген мерзім аса тығыз (ел Президентінің бағдарламалық мақаласында анық көрсетілген), бұл Республиканың жоғары басшылығы

тарапынан толық және егжей-тегжейлі бақылауды қиындатады және оны сол бақылауды талап ететіні белгілі.

Алайда еліміздің жаңа астанасы – Астана қаласы құрылысы жобасының сәтті іске асырылуын мысалға алатын болсақ, қазақстандықтар бұл міндетті де бұлжытпай еңсереді деген ойдамыз.

Түйіндей айтсақ, орталық ұжымы алдында бірігіп еңсеруді қажет ететін жоспарлы жұмыстар бар. Іске сәт дейміз!

ЛИТЕРАТУРА

1. «Латинизация: сможем ли мы осуществить эту реформу?» Сауле Исабаева/<https://camonitor.kz/26662-latinizaciya-smozhem-li-my-osuschestvit-etu-reformu.html>

REFERENCES

1. «Latinizacija: smozhem li my osushhestvit' jetu reformu?» Saule Isabaeva/<https://camonitor.kz/26662-latinizaciya-smozhem-li-my-osuschestvit-etu-reformu.html>

ӘОЖ (УДК) – 811.512.122' 374:34

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰЖАТТАРДАҒЫ ТЕРМИНДЕРДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Бекен Ахметоллаұлы Шолан

Қазақстан Республикасының Заңнама институты
Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар
жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының
аға ғылыми қызметкері, Астана қаласы, Қазақстан Республикасы;
e-mail: sholan50@mail.ru

Түйін сөздер: халықаралық құжаттардың маңызы; халықаралық терминдер аудармасының мәселелері; ғылыми анықтама; тұрақты тіркестер және тезаурус.

Аннотация. Мақаланың кіріспе бөлімінде жалпы халықаралық құжаттардың маңызы, мемлекеттер арасында жасалатын келісімдер мен шарттардың және басқа да құжаттардың ел экономикасын дамытуда, халықтың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайын жақсартуда алатын орны туралы сипаттама беріледі.

Бұл мақалада еліміз тәуелсіздік алғаннан кейінгі жылдары дүниежүзінің көптеген елдерімен Қазақстан жасасқан шарттар, келісімдер, хаттамалар, келісімшарттар, конвенциялар мен меморандумдар халықаралық қатынастардың нығайтуына, елдің дамуына елеулі ықпал етіп отырғаны сөз болады.

Автор Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан – 2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты», «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» тақырыптарындағы Қазақстан халқына Жолдауларында және Ұлытау төріндегі сұхбатында мемлекеттік тілге байланысты айтылған пікірлерін басшылыққа ала отырып, осы бағытта тиімді жүзеге асырылатын іс-шараларды атап көрсетеді.

Кейбір халықаралық құжаттардың мемлекеттік тілдегі мәтіндеріне талдау жасалып, анықталған сәйкессіздіктер нақты мысалдармен сараланады. Кейбір терминдер мен сөз тіркестеріне ғылыми тұрғыдан анықтамалар беріледі. Оладың Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Республикалық терминологиялық комиссия (бұдан әрі – Терминком) мүшелерінің талқысынан өткен дұрыс баламалары ұсынылады.